

Franco Gemini, *The man with a harmonica*, Ennio Morricone, 1968

Stéphane: Hallo en welkom bij deze nieuwe instrumentale wandeling.

Vandaag verwelkomen we Olivier Poumay, mondharmonicaspeler en componist, die ons over zijn passie voor de mondharmonica zal vertellen. Dit instrument is zo klein dat je het overal mee naartoe kunt nemen, zelfs op de meest onverwachte plekken.

Walter Schirra, Gemini 6, *Jingle bells*, opname Nasa 16.12.1965

Stéphane: Hallo Olivier en welkom in het Muziekinstrumentenmuseum. Dat zijn grappige geluiden die we daar hoorden, wat is het precies?

Olivier: Eigenlijk was het een grap van astronaut Walter Schirra die stiekem een *Little Lady*, dit is een kleine 8-gaats mondharmonica van zo'n 5 cm lang, tijdens een ruimtereis meenam. En dus, de grap was dat hij schijnbaar een UFO had gezien en *Jingle bells* begon te spelen met deze kleine mondharmonica om te laten uitschijnen alsof het de kerstman was die langskwam.

Deze anekdote toont aan hoe dit populaire en bespeelbare instrument door iedereen gemakkelijk te vervoeren is, hetgeen misschien het commerciële succes van de mondharmonica verklaart.

Olivier Poumay, *Ecosaise für Klavier in Es*, WoO 86, L. van Beethoven, 1825, opname MIM 2022

Stéphane: Dus je bent een mondharmonicavirtuoos. Dit is voor het publiek niet zo gewoon om aan te nemen, omdat veel mensen zich niet kunnen voorstellen hoe moeilijk het is om dit instrument te bespelen. Bovendien kun je het instrument overal en soms zelfs erg goedkoop verkrijgen. Hoe heb jij eigenlijk de mondharmonica leren kennen en wat heeft je ertoe aangezet er uiteindelijk je werkinstrument van te maken ?

Olivier: Ik hou niet zo van de term 'virtuoos' omdat dan gesuggereerd wordt dat men in staat is technisch zeer ingewikkelde dingen te spelen, wat zeker een niet te verwaarlozen aspect is van het werk van de muzikant is, doch slechts een deel ... Maar deze uitdrukking raakt mij wel. Misschien speelde daarom de mondharmonica een rol in mijn carrière. In het begin speelde ik een beetje mondharmonica, zoals iedereen. Toen ik mij inschreef aan de academie heb ik twee jaar muziektheorie gehad voordat ik een instrument aanraakte en dat ontmoedigde me behoorlijk. Ik wilde niet leren lezen en schrijven, ik wilde leren 'spreken'. Jaren later speelde ik wat mondharmonica op een countryfestival waar ik vrijwilligerswerk deed. Ik ontdekte de mogelijkheden van wat een *Blues* mondharmonica wordt genoemd, een instrument met het Richter-systeem. Op dat moment ontdekte ik Toots Thielemans en kreeg ik een chromatische mondharmonica waarmee ik een beetje oefende. Deze twee types mondharmonica werden mijn twee favoriete instrumenten. Ik volgde een cursus bij Thierry Crommen, een Belgische mondharmonicaspeler. Hij speelde destijds mondharmonica bij Michel Fugain. Ik schreef me in aan de jazzacademie in Amay en ging daarna naar het conservatorium, waar ik afstudeerde in 1997. Een kleine anekdote: ik behaalde een diploma voor trompet omdat ik les volgde bij de trompettist Richard Rousselet en daarom moest ik het Conservatorium om een document vragen waarin stond dat dat diploma eigenlijk voor mondharmonica was. Het was een beetje belachelijk om een diploma trompet te behalen zonder er ooit op geblazen te hebben. Hierdoor werd door de Franse Gemeenschap de mondharmonica toegevoegd als instrument aan het Conservatorium ...

Stéphane: Dus nu bestaat er wel een diploma voor mondharmonica ?

Olivier: Inderdaad. Als een solo-instrument in de jazzafdeling. Na het overlijden van Toots in 2016 begonnen we in 2017 met de eerste mondharmonicalessen in een academie, aan de academie van Ter Hulpen. Er werd mij gevraagd om dit project op te starten. Vandaag zijn er lessen in Ter Hulpen, Sint-Joost-ten-Node, Etterbeek en Marchienne-au-Pont.

Olivier Poumay, H.Noïrot, *Au fur et à mesure*, opname O. Poumay

Stéphane: We zijn hier in de zaal op het gelijkvloers, waar de traditionele instrumenten uit Europa zijn tentoongesteld. Hier zijn ook enkele mondharpen te zien.

Olivier: Ja, eigenlijk staan de mondharpen al dicht bij de mondharmonica. Ze hebben een tong die aan weerszijden van haar bevestigingspunt trilt. We zitten dus al in het domein van de doorslaande tong.

Stéphane: ... en hier zien we dan een vitrine met mondharmonica's in alle vormen : groot, klein, verfijnd ... met een ongelooflijke diversiteit. Maar wat hebben deze instrumenten gemeen en wat is het basisprincipe van de mondharmonica?

Olivier: Het basisprincipe is wat we doorslaande tongen noemen. Een doorslaande tong is een plaatje dat zal gaan trillen. Bij de saxofoon is er een riet of een tong die we tussen de lip en het mondstuk zullen klemmen. Daarom spreken we daarbij niet over een doorslaande tong. De doorslaande tong zit in een soort kader, waardoor ze aan weerszijden van het bevestigingspunt kan doorslaan. Deze trilling zal, afhankelijk van de grootte en dikte van de tong, een bepaalde frequentie geven.

Stéphane: Ja, het is een principe dat we pas vrij recent hebben ontdekt in onze muziekgeschiedenis.

Olivier: het is een heel, heel oud principe van ongeveer 3000 jaar en het is duidelijk dat het zijn oorsprong in Azië vindt.

Stéphane: Dus misschien kunnen we eens naar de Chinese instrumenten gaan kijken. Is daar zoiets als de mondharmonica?

Olivier: We zullen eens zien ...

Stéphane: We gaan een halve zaal door en daar zullen we het gaan zien ...

Olivier: Dus hier is er een *cheng*, ook wel mondorgel genoemd. Men blaast in het mondstuk. Er is een resonator die de lucht terugstuurt in elk van de pijpen. En door er in te blazen en de gaten te bedekken, beweegt de tong die overeenkomt met de pijp waarvan het gat bedekt is.

Stéphane : Dus er is daar een doorslaande tong ?

Olivier: Ja, en dat is het instrument daar, waarin geblazen en gezogen wordt. Dit zijn dus voor zover ik weet de enige twee instrumenten ter wereld die inademen worden bespeeld. Hoewel ... bij de *cheng* krijg je dezelfde toon wanneer je blaast of wanneer je inademt, terwijl het bij de mondharmonica verschillende tonen zijn. Dit betekent dat het bespelen van de mondharmonica een werk van ademen is, dat van groot belang is.

Wu Tong, *Harmonium mountain II* , Taipei, 2014, https://www.youtube.com/watch?v=c_zrRp9YDU0

Stéphane: En dat zou dan de voorloper van de mondharmonica zijn?

Olivier: Ja, misschien we weten het eigenlijk niet. Er zijn sporen van zulke instrumenten in Europa vanaf de 17e eeuw. Het was een missionaris, een jezuïet, Amiot ... En ik heb ook gezien dat er een instrument vermeld wordt in een inventaris in het koninkrijk Denemarken dat een *cheng* zou kunnen zijn. Maar eigenlijk weten we dat niet zeker. Maar pater Amiot is wel de man die het instrument in Europa introduceert in de 18e eeuw.

Stéphane: Maar we weten dus niet waarom er iemand op een dag het idee had om een instrumenten met dat principe te bedenken?

Olivier: tja, het lijkt er op dat het idee toch heel wat instrumentenbedenkers aansprak : de expressieve kwaliteiten van de doorslaande tongen. En er waren heel wat probeersels. Dus, instrumenten die konden 'spreken'.

Olivier Poumay, 'spreken' met de mondharmonica

Stéphane: Het is dus het met het principe van de doorslaande tong, dat een zekere Karl Ludwig Friedrich Buschmann een instrument uitvindt dat de eerste mondharmonica zal zijn. Tenminste, dat is wat men zegt, maar men zegt zoveel....

Olivier: Het is nogal verrassend omdat het een relatief nieuw instrument is, waarvan we eigenlijk de geschiedenis niet kennen. De enige verspreide geschiedenis is uitgebracht door de Duitse firma Hohner, die veel gedaan heeft voor de popularisering van het instrument. En het lijkt, volgens sommige lezingen, dat het in 1938 was dat een afstammeling van de Buschmanns, een zekere Heinrich, een

geschiedenis zou hebben herschreven om de mondharmonica erkend te krijgen als het instrument van het 3de Rijk.

Olivier Poumay, effecten met de bas-mondharmonica

Olivier: Johann Buschmann, dus de aartsvader, geboren in 1776, zou ook het harmonium hebben uitgevonden. Het harmonium is dus een instrument met doorslaande tongen die geactiveerd worden door een blaasbalg en waarbij de keuze van de noten wordt gemaakt door een toetsenbord, zoals bij een piano. Zijn zoon, Christian Buschmann, had een instrument uitgevonden, de *aura* genaamd, dat meer op een soort stemvork leek. Want de doorslaande tong is een systeem dat een stabiel geluid geeft. Dus dat zou het begin van de mondharmonica zijn.

Benjamin Tremblay, voorbeeld van begeleiding (<https://www.youtube.com/@HarmonicaVaudeville>)

Olivier: Deze instrumenten werden meestal gemaakt door horlogemakers. Naar wat ik heb gelezen, uit Oostenrijk, Bohemen en ook in Duitsland, omdat dit landen zijn waar veel koekoeksklokken werden gemaakt, enz. Er was een verlies aan interesse in dit soort klokken en daarom zouden ze hun toevlucht hebben gezocht in instrumenten van het type harmonica.

Maar aan de andere kant vinden we dit soort uitvindingen in de VS. James Amiraux Bazin zou een instrument met een doorslaande tong, dat ook harmonica genoemd werd, gemaakt hebben. Het zou een soort mondharmonica zijn met 15 tonen. Verschillende exemplaren zouden rond 1821-1826 zijn vervaardigd. Als het waar is, geeft dit aan dat de officiële geschiedenis verre van waar is.

Chris Schmitt, *Train harmonica shugging*, <https://www.youtube.com/watch?v=rlvwQiyNlBE>

Stéphane: Vanaf welk moment kunnen we spreken van de mondharmonica zoals we die vandaag kennen ?

Olivier: Dat kan ik niet precies zeggen omdat het destijds, aan het begin van de 19e eeuw, een klein instrument was dat bespeeld werd en dat soms dienst deed als versiering, als knop van een wandelstok, als hanger etc. Maar wanneer werd het een instrument ? Daar heb ik geen antwoord op. Ik ben altijd meer geïnteresseerd geweest in de muziek dan in het instrument zelf.

Olivier Poumay, Philippe Malfeyt, Johan De Baedts, *Bruxelles-Lisbonne*, van de CD *Sheng-Derrière la façade*, Stemna, 2010

Stéphane: Hier zijn we weer voor de vitrine van de mondharmonica's. U kent deze instrumenten allemaal. Bijvoorbeeld het kleine exemplaar dat niet groter is dan mijn duim, wat is het precies?

Olivier: Dat is het instrumentje dat gebruikt werd door de astronaut, Schirra. We kunnen het volledig in de mond stoppen en door een u met de tong te maken, kunnen we de tonen isoleren.

En dit is een basharmonica. Daar kan je alleen maar in blazen. Ik denk dat hieronder de tonen in C en hoger in C – groot staan. En we moeten van het een naar de ander.

Deze met zes hier, heb ik ook thuis. Er zijn twee tongen die op een licht ontstemde manier tegelijkertijd trillen. Het geeft een effect dat een beetje lijkt op de accordeon. Het geluid kan zo fluctueren... Er zijn er dus zes omdat er zes mondharmonica's zijn met een verschillende toonhoogte.

Stéphane: En ik zie dat die twee gaten hebben voor elke toon. Terwijl anderen maar één gat hebben?

Olivier: Ja, want er zijn geblazen tonen en aangezogen tonen. En tegelijkertijd zijn er telkens twee geblazen tongen en twee geïnhaleerde tongen. Daarentegen hebben de anderen een enkele tong.

Deze lijkt, als ik me niet vergis, op een akkoordmondharmonica. Ik ken deze niet, maar over het algemeen zijn polyfone mondharmonica's van 80 cm lang.

Stéphane: Die noem je polyfonia?

Olivier: Dat zijn mondharmonica's die gebruikt worden om akkoorden te maken.

Stéphane: Eerder om te begeleiden?

Olivier: Ja, exact.

Benjamin Tremblay, begeleiding van een wals (<https://www.youtube.com/@HarmonicaVaudeville>)

Stéphane: Deze zijn mooi, rood en verzilverd of verguld ?

Olivier: Eigenlijk zijn dit mondharmonica's waar, in plaats van twee licht verschillende tonen, een octaaf tussen de twee tonen zit.

Davide Speranza (Echo Harp), *Italiaanse militaire mars*, <https://www.youtube.com/watch?v=3-YKWY2u7xY>

Olivier: Ik ben meer gespecialiseerd in de chromatische en diatonische mondharmonica. Uiteraard roept dit de vraag op wat is een chromatische en diatonische mondharmonica? Als we een diatonische mondharmonica nemen, moeten we het simpel zeggen, de witte tonen van de piano. Behalve dat dit type diatonische mondharmonica, zijn het octaven waar tonen ontbreken.

Olivier Poumay, verschillende demonstraties

Hier heb ik een mondharmonica in C. Hier in mondharmonica in D. en In Des. Dus als ik er een neem in C en Des, zit er een halve toon tussen de twee en daarom heb ik met beide alle noten. Dat is wat er gebeurt met een chromatische mondharmonica waar als je de schuif loslaat, je een mondharmonica krijgt in C. En als je drukt, heb je een mondharmonica in Des (of Ces, afhankelijk van...)

Meestal gaat men voor de diatonische omdat deze goedkoper en kleiner is en veel mensen denken ook dat deze gemakkelijker te bespelen is. Dus ja, om een beetje dingen te doen zoals Bob Dylan of wat dan ook en dat is niet erg ingewikkeld. Maar als je een stap verder wilt gaan en interessantere muziek wilt maken, wordt het ingewikkelder. Want ook als je alles in beschouwing neemt, alle muziek met eender welke mondharmonica, zal bepaalde muziek meer aanleunen bij een bepaald type van mondharmonica. In de academie werk ik voornamelijk met een chromatische mondharmonica omdat je voor diatonische mondharmonica's, als ik C-B-A neem, om de A te hebben, je een techniek moet ontwikkelen die een beetje moeilijk uit te leggen is en die heel sterk verschilt van persoon tot persoon. Sommigen zullen er meteen mee weg zijn, andere moeten er zich langer doorworstelen om zich de techniek eigen te maken. Dus denk ik dat op het niveau van lesgeven het een zeer gecompliceerd instrument is. Behalve voor de blues, is het net deze die je nodig hebt. Uiteindelijk kun je de blues niet leren, deze muziek leeft op zichzelf. Aan de andere kant is de chromatische veel homogener, hetgeen toelaat een pedagogie te ontwikkelen die voor iedereen toegankelijk is.

James Ledrick, *Red River Valley*, <https://www.youtube.com/watch?v=TCiHXwtGxPg&t=19s>

Stéphane: we associëren de mondharmonica vaak ook met het Wilde Westen, terwijl ze het instrument daar, soms ook wel eens *French Harp* noemen. Hoe verspreidde dit instrument zich van Duitsland naar de VS?

Olivier: Uiteraard waren er ook uitvindingen van mondharmonica's in de Verenigde Staten. Dus, komt het uit Duitsland of was het al in de Verenigde Staten? Ik weet het dus niet. Het is een instrument dat klein en goedkoop is, vrij duurzaam en relatief gemakkelijk te bespelen, zeker voor populaire melodieën... Het was inderdaad vrij wijdverbreid. En onder andere vinden we het ook bij de Amerikaanse kolonisten, cowboys, etc. terug. En inderdaad is er altijd dat beeld dat er meer mondharmonica's waren dan de gitaar of de viool, die wat meer fragiel zijn. Wat ik ook las is dat de Indianen erg gesteld waren op dit instrument, in 1860 was de mondharmonica een van de meest gevraagde objecten tijdens de ruilhandel bij de Indianen.

Aan de andere kant is er nog iets belangrijks en ik denk dat we een parallel kunnen trekken met de saxofoon die ook in de 19e eeuw ontstond. Het is gelijklopend in de Verenigde Staten waar de grootste muzikale kruising plaatsvindt en zodoende er de grootste creativiteit van nieuwe muziek ontstaat. Nieuwe geluiden waren welkom. Op ons continent was er eerder een vorm van traditionalisme en van conservatisme, wat betekende dat het instrument niet altijd goed werd geaccepteerd.

Stéphane: Maar toch is het daar in het in de Duitstalige gebied altijd heel levendig gebleven. Ik had bijvoorbeeld in een museum over de Slag om de Ardennen, het Manhay-museum, gezien dat in de uitrusting van alle Wehrmacht-soldaten een mondharmonica was inbegrepen.

Olivier: Ah ja, dat is volgens mij in de eerste plaats de business van Hohner: om het instrument te kunnen verspreiden, gebeurde dat in de eerste plaats aan het leger voor het moreel van de troepen. Maar hoe dan ook, het werd eerst onder de Duitsers verdeeld, maar ook onder de Engelsen en de Amerikanen. Bijna overal... de business draagt zelf geen vlag.

Lili Marleen, <https://www.youtube.com/watch?v=83MXUrrbD34>

Olivier: Dus we gaan van de nazi-soldaat naar de Amerikaanse kolonist en naar de Indianen. Sterker nog, ik hou van het idee dat het nogal universeel is.

Zazapat, *Tango El Cochlo*, Angel Villoldo, https://www.youtube.com/watch?v=K_0XTl6pUZg

Stéphane: Is er andere traditie in Europa of elders in de wereld, waar de mondharmonica een bijzonder belangrijke plaats inneemt?

Olivier: Jazeker. Ik heb van een Argentijnse mondharmonicaspeler geleerd dat de oorsprong van de tango niet bij de bandoneon ligt, maar bij de mondharmonica en ik denk dat er in Argentinië nogal wat mondharmonica's zijn. Er zijn ook veel mondharmonicaspelers in Brazilië.

Ook heb ik in Parijs les gegeven aan een Japanse harmonicaspelster-pianiste en zij speelde op een typische Japanse mondharmonica. En inderdaad is het waar dat de mondharmonica erg populair is in deze landen, zoals China, Japan enz. In Japan zou een zekere Manji (?) de mondharmonica hebben voorgesteld als een educatief instrument. Wat de blokfluit bij ons was, was daar de mondharmonica. Uiteraard werkt het beter met de mondharmonica aangezien er in Japan veel meer mondharmonicaspelers zijn dan blokfluitisten in ons land. En toch is de blokfluit zo mooi als zij goed wordt bespeeld..

Stéphane: Als het goed wordt bespeeld, ja...

Olivier: Maar ik denk dat we nu de mondharmonica in alle genres zullen vinden. Het is in ieder geval iets wat ik met veel plezier heb gedaan: de mondharmonica introduceren waar je ze het minst verwacht.

Stéphane: In het algemeen wordt de mondharmonica niet geassocieerd met het klassieke en symfonische repertoire. Ik meende echter te zien dat er componisten in geïnteresseerd waren, soms zelfs voor vrij omvangrijke composities, concerto's... Ken je een beetje het milieu van deze klassieke mondharmonica?

Olivier: ja, de eerste componist die echt voor mondharmonica schreef is Darius Milhaud, die voor mondharmonica en orkest componeerde.

Larry Adler, Royal Philharmonic Orchestra, olv Morton Gould, *Suite anglaise* op.232, Darius Milhaud, <https://www.youtube.com/watch?v=d2ue1VyO1qQ>

Olivier: Kijk maar naar welke muziek er in de 19^e eeuw werd geschreven, waar men ver afstaat van diatonische instrumenten. Het is noodzakelijk om te wachten tot het begin van de 20^e eeuw om mondharmonica's te hebben die het mogelijk maken om dit soort muziek te spelen. Dus in die tijd werd de mondharmonica zeker als een curiositeit beschouwd. Het werd beoefend in music hall, vaudevilles, die een beetje clownesk waren.. Veel virtuositeit om indruk te maken op het publiek.. Maar het zal nog wachten zijn dat sommige van deze virtuozen, die getuigden van een groot meesterschap (het is net zo als bij des clowns die geweldige atleten zijn), zich het repertoire van de klassieke muziek eigen maken. Zodoende was er eerder een slechte acceptatie van de componisten. Zo weigerde Stravinsky omwille

van fatsoensnormen Tommy Reilly zijn repertoire te laten spelen. De erfgenamen van Rachmaninoff hebben Jerry Murad aangeklaagd voor het opvoeren van stukken van Rachmaninoff.

Stéphane: Voel je nog steeds een beetje van deze houding die we in de 19e eeuw vonden, deze minachting, zelfs deze verbanning uit klassieke muziekkringen, enz. met betrekking tot de mondharmonica?

Olivier: Neen, niet echt. Aan de andere kant is het wel zo dat Toots tegen mij had gezegd: 'je moet echt leren om de noten goed te koppelen. Want anders worden we altijd met speelgoed vergeleken'. Dus het bleef toch in zijn hoofd zitten. Ik voelde dat minder, want nu is muziek zoals de blues, muziek die door het grote publiek wordt herkend. Toots had zijn werk al gedaan om dit instrument zijn adellijken te geven. Dan was er Vaughan Williams, Arthur Benjamin, Henry Cowell, Alexandre Tcherepnine, Malcolm Arnold en vele anderen.

Als ik dan toch iemand verkies, dan is het concerto van Villa Lobos. Op 1 mei speel ik het concerto van Roland Schoelinck. Hij componeerde een concerto voor Toots.

Stéphane: Oh ja? Met orkest?

Olivier: Ja met orkest. Een volledig filharmonisch orkest. Maar hier zijn we duidelijk niet in een klassieke schrijfwijze. Het bleef zeer vrij voor een jazzmuzikant. Er is veel vrijheid.

Toots Thielemans, Roland Schoelincks, International Brussels Symphony Orchestra olv David Miller, *Toots concerto*, 1e deel, <https://www.youtube.com/watch?v=nKAKG4SUdcs>

Stéphane: Ik probeer het me voor te stellen, een mondharmonica tegenover een heel orkest klein of eerder groot, om eroverheen te gaan, dat is eigenlijk toch niet vanzelfsprekend ?

Olivier: In ieder geval wordt de mondharmonica elke keer versterkt. Ik denk aan één ding, met betrekking tot geschreven muziek... Er is nog steeds de mondharmonica in filmmuziek. We vergeten het, maar het is een beetje zoals de klassieke muziek van nu. En ik heb onder andere de componist Antoine Duhamel ontmoet, die de muziek maakte voor de film *Pierrot le fou* en ik vroeg hem waarom hij niet meer componeerde voor de mondharmonica en hij antwoordde: 'er zijn niet veel mondharmonicaspelers die kunnen lezen'. Wat niet verkeerd is. Het probleem is dat alle mondharmonicaspelers een beetje autodidact zijn, die de neiging hebben om naar links en rechts te gaan en daarom niet de nauwkeurigheid hebben om kunnen te lezen, zoals bij muzikanten met een klassiek parcours. Dit verklaart dus ook waarom er weinig composities in het klassiek parcours of liever de geschreven muziek zijn, alhoewel ik deze term liever niet gebruik.

Olivier Poumay, *Matrice*, *Sheng*, <https://www.youtube.com/watch?v=6RctQk5ptOo>

Stéphane: Dus dat is niet je favoriete repertoire. Maar wat is dan je favoriete repertoire?

Olivier: Ik hou ervan als muziek emoties overbrengt. Ik maakte kennis met klassieke muziek met een Russische pianiste Yulianna Avdeeva. Dit was een tweede opleiding. Want in het begin had ik een opleiding in jazz. Dus ik voel me duidelijk erg aangetrokken tot jazz, Maar in de brede zin omdat ik een beetje van alles deed. Ik maakte Arabisch-Andalusische muziek, Mandingo uit West-Afrika, Nepalees.... Ik vind het leuk om de mondharmonica te introduceren waar je het niet verwacht en dat alles te gebruiken om een persoonlijker universum te creëren. Daarentegen is het veel moeilijker om dit om te draaien..

Stéphane: Dus je componeert zelf?

Olivier: Ja.

Stéphane: Zijn dit composities op het gehoor, je schrijft niets?

Olivier: Nee, ik schrijf alles op. Ik schrijf de muziek, ik lees het... Zelfs al lees ik heel slecht. In zichtlezen ben ik erg slecht... Maar ik werk veel met partituren. Ik heb een basiskennis van contrapunt, ik studeerde harmonie, voornamelijk in de jazz. Ik doe graag onderzoek op dit niveau, gebruik asymmetrische ritmes enz. Ik breng ook graag dingen bij elkaar die heel ver uit elkaar liggen. Ik heb bijvoorbeeld een trio met een luit, een instrument uit de renaissance, hedendaagse mondharmonica en dan percussie, wat tijdloos is. Ik hou van dat soort uitdagingen. Ik heb een presentatie gegeven met een MIDI-harmonica. Dus een synth-mondharmonica plus een normale mondharmonica met een

alpenhoorn. Tijdens een stage speelde ik duetten met een drummer. In dat geval gebruik ik loops, die hele specifieke geluiden op de mondharmonica zijn en lijken op het spelen in het water met een fietspomp... een beetje gekke dingen.

Olivier Poumay, Catherine Feist, *Dolphin Tears*, Roland Schoelinck (1951),
<https://www.youtube.com/watch?v=5IGjESYkBgw>

Stéphane: Ben je een beetje een onderzoeker van geluiden ?

Olivier: Ja, en dan is er de kant waar ik tegen mezelf zeg dat we nog niet alles van de mondharmonica hebben onderzocht. Er zijn veel meer mogelijkheden dan je gewoonlijk hoort. Ik heb filmmuziek gemaakt waarbij ik gebruik maak van mijn onderzoek naar geluiden. De meest recente muziek die ik maakte was voor een serie, voor een soort Chinese Netflix.

Olivier Poumay, *Hunger song*, opname O. Poumay

Olivier: Ik wou dat ik dat allemaal als herinneringen had. Het is net als in mijn bureau, ik heb een muur waar ik al mijn affiches heb hangen, het is te zeggen niet alle, maar degene die ik zelf heb verzameld. Ik hou van herinneringen. Van tijd tot tijd kijk ik ernaar en zeg ik tegen mezelf: 'oh ja, *tiens*, in dat jaar was ik daar met die en die. Het was leuk'.

Stéphane: Het moet toch een beetje frustrerend zijn voor een muzikant om het contact te verliezen met iets wat je gemaakt hebt?

Olivier: Ja, vooral omdat er soms buitengewone *one shots* zijn! Zo speelde ik in een duo met de Zweedse saxofonist Jonas Knutsson. Het was improvisatie, met een *pedal loop* en veel klanken (spelen met een schroevendraaier in de mondharmonica, etc). Maar elke keer vind ik het leuk dat het, ondanks de wat eigentijdse kant, toch toegankelijk blijft voor een groot publiek. Ik probeer het grote verschil te maken tussen de instrumenten van nu en de oude en de populaire muziek en ernstige muziek. Voor *Le monde est un village*, voor *Les Nuits nomade*, in Passage 44, met Abid Bari. We deden een duet, waarbij hij de *hajhouj* (bas *gnawa*) en ik de mondharmonica speelde. De basis deze improvisaties waren verboden brieven, die martelingen, verdwenen mensen en doden in een donkere periode van de Marokkaanse geschiedenis beschrijven. Het was een magisch moment, een van de zeldzame momenten waarop ik echt in trance was tijdens het spelen. Ik krijg koude rillingen als ik er met je over praat. Ik sloot mijn ogen tijdens het spelen. Na afloop was er een daverend applaus. Ik begreep niet waarom. Toen heb ik de opname opnieuw beluisterd en het was verschrikkelijk, want ik hoorde geschreeuw, geklaag, gehuil... het was er allemaal! Voor mij zijn dit geweldige muzikale momenten, misschien wel van de grootste die ik heb beleefd. Dus ik heb dit gedeeld met anderen en ik kreeg te horen: "Ja, maar je alteraties zijn niet erg nauwkeurig..." En toen begreep ik dat men in dit milieu meer bezig is met uit te vissen hoe je het instrument onder de knie moet krijgen, een beetje zoals een typiste die een maximum van aanslagen moet behalen per minuut. Juist daarom stoort mij de virtuoze kant; het gaat vaak over niet de muzikale boodschap die wordt overgebracht. Ik sta er dus een beetje buiten ... misschien is dat een beetje mijn grote probleem in deze muziekwereld, ik zit in geen enkel milieu en tegelijkertijd in alles.

Toots Thielemans, *Bluesette*, https://www.youtube.com/watch?v=yKnG_9q4crA

Stéphane: Je had het eerder over jazz. Jazz doet natuurlijk meteen denken aan onze grote mondharmonicaspeler Toots Thielemans. Kende je hem persoonlijk? Wat was je relatie met hem en zijn muziek?

Olivier: Ja, ik heb hem verschillende keren ontmoet. En toen ik op het conservatorium zat, ging het zeer slecht, door dat je in de tijd dat je een mondharmonica speelde, die zelf moest kopen. Omdat ik veel speelde, gebruikte ik elke drie maanden een mondharmonica en kon ik financieel niet meer volgen. Ik belde hem voor advies. Voor de goede orde, hij belde me terug. Destijds waren het nog antwoordapparaten op cassettes, ik heb trouwens nog een cassette met zijn stem. Hij had de hele berichttijd beantwoord en hij belde me dan terug en gaf me zijn telefoonnummer. Toen ik terugbelde, kreeg ik zijn vrouw Huguette aan de lijn. Ze vertelde me een anekdote dat hij benaderd was door een

mondharmonicaspeler aan wie Toots uitlegt dat hij een hekel heeft aan zo een (wawa) soort geluid, dat je krijgt door te spelen met de hand van achter om een heel erg snelle wawa te maken. Maar deze man had zijn hele carrière besteed aan het promoten van deze techniek. Als gevolg daarvan heeft hij nooit meer contact gezocht met Toots.

Verder heb ik hem verschillende keren aan de telefoon gesproken, soms een uur of zelfs twee uren ... de laatste keer, we spraken toen een uur, belde hij me op om me te vertellen dat hij mij had aanbevolen als mondharmonicaspeler. Hij was erg genereus in wat hij uitwisselde. We luisterden naar hem en hij was als een jazzencyclopedie! We herbeleefden momenten die hij beleefde. Hij zei toen hij bij Parker was en hij hem als een klein hondje volgde, dat hij de enige blanke was en dat hij zelf ging winkelen in een winkel waar zwarten werden geweigerd. Toen gaf hij nog wat raadgevingen hoe je een legato moet spelen ...

Stéphane: Dus hij kwam naar je luisteren? Als hij je aanbeval, wist hij dan wat je deed?

Olivier: Ik had hem dus al opnames gestuurd. 'Ja, je hebt geen gemakkelijke weg gekozen... jazz is niet makkelijk he! Maar we kunnen zien wat je wilt doen en dat is heel goed. Jij hebt jouw stijl ...' Ik hou ervan een beetje zoals hij te spreken als ik hem evoceer; Ik ben erg ontroerd als ik nu aan hem denk. Zoals veel eerder luisterde ik er niet veel naar omdat ik niet te veel wilde zijn... we hebben niet veel referenties voor de mondharmonica. Bij de genieën van de mondharmonica hebben we Toots, Stevie Wonder. Zodoende hebben we het altijd over de chromatische mondharmonica, maar er zijn andere mondharmonica's.

En dus, als je aan jazz doet, is er enkel Toots. Zodoende is het een probleem dat je alleen dat in je oor hebt, het erg moeilijk is om je eigen persoonlijkheid te vinden. Ik heb veel gewerkt door naar saxofonisten, trompettisten, andere instrumenten te luisteren.... Ik kwam later, o.a. op het Conservatorium en men heeft me gedwongen solo's van Toots te bestuderen, wat een goede zaak was hé, vanwege zijn nabijheid, in meer dan één opzicht. Er werd mij dan voorgesteld om les te geven aan de academie van Ter Hulpen, dat is de stad van Toots. Uiteindelijk ontmoette ik Huguette, zijn weduwe, die me zeer erkentelijk een mondharmonica gaf ...

Stéphane: Bespeel je deze ?

Olivier: Nee. Ik heb twee mondharmonica's van hem, die ik heb ingekaderd. De een komt rechtstreeks van Huguette en de ander heeft weer een absoluut fantastische weg afgelegd. Het is mijn klein museum bij mij thuis. Het is een mondharmonica die aan Jacques Pelzer is gegeven. En dus waren we bij de begrafenis van Jaques Pelzer bij hem thuis, in zijn huis. Michel Graillier zat aan de piano en in de boekenkast was deze mondharmonica te zien. Ik maakte hem schoon en speelde er op, met Michel Graillier aan de piano. Het was in 1994 dat hij stierf. En later verdween de mondharmonica en ik weet niet naar waar toe. En dan later, net na de lockdown, nodigde ik Steve Houben uit om met een paar andere vrienden iets te komen drinken. Ik hoorde dat Steve 200 meter van mijn huis woonde. Hij kwam en gaf me deze mondharmonica, die hij had geërfd, omdat hij een neef was van Jacques Pelzer. Dus deze mondharmonica heeft een lange weg afgelegd: Toots, Pelzer, Houben, en nu is ze bij mij. En dus zitten deze twee mondharmonica's zich in deze kader. En trouwens, als ik hulde ga brengen aan Toots tijdens een concert, neem ik deze kader er mee naar toe. Ik heb ook een kaart van Quincy Jones, voor Toots' verjaardag, en ook een tabblad van Toots, dat hij als bladwijzer gebruikte in boeken die ik op de academie vond. Dus zodoende voel ik me nu heel, heel dicht bij Toots en ik ben erg geïnteresseerd in de rijkdom die hij naar de mondharmonica heeft gebracht en ik probeer het aan te passen aan mijn eigen spel. Doe vooral nooit iemand na. Maar haal er gewoon inspiratie uit.

Toots Thielemans (harmonica), Jean-Claude Petit, *Jean de Florette*,

<https://www.youtube.com/watch?v=RZ-u2nLqcEk>

Stéphane: Ik ga niet virtuozen zeggen omdat je dat woord niet leuk vindt, maar eerder meesters van de mondharmonica, in België en elders in de wereld, zijn er andere namen die je zou kunnen noemen, van mensen die optreden. Eerst in België?

Olivier: Ja, nu zijn er veel mensen in de wereld die mondharmonica spelen. In België is de deken die 65 jaar moet zijn Thierry Crommen, die de diatonische en chromatische mondharmonica speelt. Ik had bovendien het geluk met hem in de jury te zitten van het Conservatoire van Brussel waar een jonge

man is die Kenzo heet en echt geweldige kwaliteiten heeft. Hij is veelbelovend. Ik denk aan Geneviève Dartevelle, die echt op het domein van de blues een meesteres is. Patrick Deltenre die heel goed in de stijl van Toots speelt, maar hij is hoofdzakelijk gitarist. Elders is er in de wereld ook de Zwitserse New Yorker Grégoire Maret, die met de grootsten in New York speelt. Maar misschien geef ik toch de voorkeur aan Antonio Serrano, die Spaans is. Hij deed naast klassiek veel flamenco met Paco De Lucia en met Vicente Amigo. Hij doet jazz, hij doet alles.

Antonio Serrano, *Por Buleria*, https://www.youtube.com/watch?v=WUGJWUKZ_eM

Olivier: Er is ook de Nieuw-Zeelander die in Londen woont, Brendan Power. Hij is een fenomeen. Hij maakte veel traditionele muziek. Maar eigenlijk doet het van alles een beetje. Hij nam onder meer muziek op met Sting, omdat Sting heel erg houdt van de mondharmonica. Er zijn veel mondharmonicaspelers die met hem hebben gespeeld. Hij maakt mondharmonica's, soms voor een lied of voor een stuk. Hij past een mondharmonica aan door deze te transformeren. Je moet naar zijn site gaan, hij heeft absoluut verbijsterende dingen.

Brendan Power, *Harmonica soundbites*, <https://www.youtube.com/watch?v=nwFyo-Nsb8w>

Olivier: In Frankrijk heb je bijvoorbeeld Marko Balland, Greg Zlap die met Johnny Hallyday speelde. Ik hou hiervan, het is een vriend, Damien Tartamella. In de Verenigde Staten is er Jason Ricci. In Spanje Juan Paul Camella (?). Maar de topper van de diatonische is Howard Levy, die een hele techniek op de mondharmonica heeft ontwikkeld. Het was hij die het feit ontwikkelde om chromatisch te spelen op een diatonische mondharmonica.

Howard Levy, *Autumn in New York*, <https://www.youtube.com/watch?v=k05Wkbz9MJY>

Stéphane: Heb je momenteel specifieke projecten voor de komende maanden of jaren?

Olivier: Zoals ik al zei, zal binnenkort is er het Toots concerto, dat zal gespeeld worden. Ik werk eraan. Ik heb een geweldig duet met Hervé Noirod ... Het is een Frans chanson dat gespeeld wordt op een jazz manier. We kunnen goed met elkaar om gaan. Ik zou ook willen dat we daarmee in een kwartet gaan. Over kwartet gesproken, ook met hem hebben we een programma als hommage voor Toots ...

Stéphane: En qua opnames? Voor de mensen die meer willen weten over wat je doet, hebben jullie cd's?

Olivier: Ik heb een opname met een geweldig project van Michel Mainil, genaamd *Soul Voyage*. Het is souljazz, met Vincent Romain, Antoine Ciri en Maxime Moyaerts. Het is met gitaar, orgel, drums, saxofoon en mondharmonica en uitgebracht bij Igloo.

Olivier Poumay, Michel Mainil, Vincent Roamin, Maxime Moyaerts, Antoine Ciri, *Soul voyage*, IGL298

Stéphane: Bedankt, Olivier Poumay, om ons mee te nemen op reis door het enorme universum van zo'n klein instrument. Wat u betreft, beste luisteraars, u zult deze mondharmonica's, maar ook alle aanverwante instrumenten, vrij of in een geleid bezoek met al zijn geheimen kunnen ontdekken. Tot gauw.

Olivier Poumay, Michel Mainil, Vincent Roamin, Maxime Moyaerts, Antoine Ciri, *Soul voyage*, IGL298